

žené v §§ 124 a 126 zák., avšak dosud nedošlo k valorisování sazeb soukromoprávních. Jak již bylo řečeno výše, pomýšlí se na zdesateronásobnění dosavadních sazeb. Tu si nutno klásti otázku, zda je vhodné, aby tohoto násobku bylo použito povšechně, bez rozdílu na všechny sazby, či zda pro určité nebylo by vhodné jinaké odstupňování. O výhodách či nevýhodách zdesateronásobnění minimální sumy základního kapitálu bylo už mluveno. Vzniká otázka, zda jest vhodné stejně postupovat u sumy ve smyslu § 29, která by tím vzrostla na značnou výši deseti milionů. Neboť nelze podceňovat význam důležitého kontrolního orgánu, jakým jest dozorčí rada a jest třeba uvážit, že někdy právě společnosti finančně slabší potřebují vzhledem k účelu, jež sledují, dozoru nad svým hospodařením, což dosáhnouti bylo by, právě pro enormní sumu tvořící předpoklad zřízení dozorčí rady, leckdy vyloučeno.

Dalším požadavkem obsaženým ve vývodech zájmových kruhů jest odstranění přísného formalismu, který se projevuje v nutnosti slavnostní formy, totiž notářského aktu při určitých právních jednáních, jakými jsou na př. zřízení a změna stanov, převzetí nových kmenových vkladů, převod závodních podílů inter vivos atd. Ratio tohoto ustanovení spočívá v myšlence zákonodárce, aby touto solemní formou stížen byl převod členství, snadný u společností kapitálových, a jest skutečně nesporné, že v prvé řadě tento formalism vštěpuje společnosti s r. o. rysy společnosti individuální.

V další řadě přichází v úvahu znění posl. odstavce § 6 zák., jednajícího o vkladech nepeněžních (přínosech, apportech). V paragrafu tomto se prostě praví, že ve smlouvě společenské osoba společníkova, převzatý předmět, peněžitá suma, za níž se majetkové předměty přejímají, jednotlivě přesně a úplně mají býti určeny. Strohé toto ustanovení může pak v praxi vésti k tomu, že přínosy budou úmyslně přeceněny, jen aby se dosáhla minimální výše kmenového kapitálu, takže společnost vstupuje pak v život s finančním podkladem značně nejistým.

Konečně pak při novelisaci vystoupí jistě do popředí otázka, zda zachovati systém koncesní, či zda systém normativní má nastoupiti na jeho místo i u předmětů podnikání v zákoně taxativně vyjmenovaných, jejichž schválení jest dnes vyhrazeno moci státní.

Je živé lidské telo objektem občianskeho práva?

Julius Virsik (Bratislava).*)

Vec vo smysle fyzickom stane sa vecou vo smysle právnickom a následkom toho i objektom práv, alebo sa stane subjektom tým, že ju pozitívna právna norma za objekt alebo

*) Zkrácená práca z obč. seminára p. prof. Dr. Fr. Roučka.

za subjekt uznáva. Právo neuznáva každú vec za vec vo smysle právnickom, lež musí tu byť určitý skutkový stav, ktorý keď tu je, pripojuje právo normu, dľa ktorej ona vec je subjektom alebo objektom. (Pri tom treba odlišovať t. zv. statky právne, ako česť, život atď.)

Nie je tedy nejaká vec vo fyz. smysle objektom práv pre nejaké diferenciované vlastnosti, ale výlučne preto, že právo k tejto veci pripojuje sekundárne nasledky pojmu objektu právneho. Aby teda nejaká vec bola objektom práv, musí tu byť okrem »skutočnosti« (casuspositio) tiež pozitívna norma, priznávajúca následky objektivity (norma v užšom slova smysle).

Pri danom temate vyskytne sa najprv otázka, do ktorej kategorie zaradíme živé ľudské telo.

Je ľudské telo vecou vo smysle fyzickom? Akiste, lebo je oddelenou časťou hmotného sveta.

Je ľudské telo subjektom? Človek a ľudské telo nie je to isté. Človek je subjektom práv, ale nie telo. Jedine »človeku« ako takému sa priznáva osobnosť; keby bolo ľudské telo, teda živý organický kus sveta vonkajšieho, subjektom, nemali by sme logického dôvodu vylučovať z tohoto pojmu ostatných živočíchov. Adjektívum »ľudské« znamená požiadavok i spirituálnej celistvosti človeka.

Je ľudské telo objektom práv? Ľudské telo, ako vec vo smysle fyzickom, môhlo by byť objektom práv, keby sa u neho uskutočnili ostatné predpoklady objektu: schopnosť ukojiť nejakú ľudskú potrebu a odlišnosť od subjektu. Telo neukáju potreby človeka, lebo je neodmysliteľnou súčasťou integrálneho človeka. A tým tiež sa vylučuje jeho rozdielnosť od subjektu, ktorého materiálnym substrátom je práve telo.

Máme však i danú normu pozitívneho práva, ktorá vyriekla, že telo ľudské nie je vecou vo smysle právnickom a teda nemôže byť ani objektom práv. Je však treba prízvukovať, že táto negatívna vlastnosť ľudského tela vyplýva čiste z právneho nazierania, čiže p o j m o v é h o i l l á t u p r á v n e h o.

Konkrétne použitie týchto zásad naráža však na rôzne ťažkosti, ktoré v nasledujúcich statiach stručne preberiam.

I. Telo ľudské a vecné práva.

Ponevác telo nemôže byť objektom práv, nemôže k nemu existovať ani vecné právo. Preto človek nie je ani držiteľom ani vlastníkom svojho tela a jeho neoddelených častí. Všetko, čo sa s telom trvale spojí, prestáva byť objektom práv a tým tedy zanikajú i reálne práva na ňom lpiace. Čo sa od tela oddelí, stáva sa predmetom práv. nakoľko vyhovuje ostatným požiadavkom kladeným právom pre objekty.

Okrem oddelenia prirodzených odpadkov, nastáva ľahko oddelenie údov, zubov, vlasov, prípadne niektorých vnútorných orgánov. Kto je držiteľom a vlastníkom týchto vecí? Tieto oddelené časti už môžu byť objektom práv, lebo nie su už mate-

riálnym substrátom subjektu a nemožno špeciálnu normu ex-tenzívne rozšíriť i na tieto prípady. Pri posudzovaní právneho osudu časti tela môžeme hľadiť na samé telo ako na objekt. Tedy oddelená časť by bola vlastníctvom toho, komu patrilo telo; penevác však telo nie je objektom práv, tedy nie je jeho vlastníkom, musíme hľadiť na oddelenie časti tela ako na vznik novej veci, ktorej prvým vlastníkom je daná osoba ako prirodzený okupant. — O držbe tu budú platiť všeobecné zásady, menovite môže sa stať držiteľom ten, kto onu vec od tela oddelil. Prípady z praxe: odstrihnuté vlasy, vytiahnuté zuby, odopera-vané časti tela stanú sa vlastníctvom danej osoby púhym fak-tom oddelenia. (Zvyky lekárske ovšem môžu ustanovovať inšie, toto však má iba obliagačneprávny význam.)

S telom sa však môžu tiež rozličné veci spojiť, respektíve sa k nemu pripojiť. Toto spojenie dľa všeobecných zásad môže byť dvojaké: 1. trvalé, neoddeliteľné, kedy reintegrácia by bola ťažko možná, alebo vôbec nemožná, 2. dočasné alebo oddeliteľné, kedy možno vec od tela oddeliť, bez poruchy tela alebo onej veci.

Ad 1. Tu sa stane dľa všeobecných zásad vec cudzia súčasťou veci hlavnej, ktorou v danom prípade bude nesporné telo; individualita veci pripojenej zaniká, ona stáva sa vlastníctvom toho, kto je vlastníkom veci hlavnej, na ňu prejdú všetky vecné práva, viaznúce na veci hlavnej a ony vecné práva, ktoré na nej samej viazly, zaniknú. V našom prípade vec hlavná nie je objektom práv, tedy akiste prestane byť i pripojená vec — teraz už vlastne ani nie vec vo smysle právnickom — objektom práv. Nie je to »res nullius«, lebo to nie je vôbec res. Zlaté koruny na zuboch nie su tedy vlastníctvom danej osoby. (Niečo iné je ovšem umelý a oddeliteľný chrup.) Ani držba tu nie je žiadna. To isté platí pri protéze a heterotransplantácii. Všade tu ide o zánik objektu práv, ovšem nie o zánik fyzický, ale práv-nícký.

Spomenuté pravidlá neplatia o falošných vlasoch, o skle-nenom oku, ktoré sa môže pravidelne vyberať, o náušniciach a iných s telom spojených šperkoch a ovšem nie o okuliaroch, ktoré prípady patria do druhej kategórie vecí s telom spojených. Prichádzajú iba do držby danej osoby, nakoľko su tu uskutoč-nené i ostatne predpoklady držby.

Avšak s telom sa môžu spojiť i iné veci, na pr. niekto shtne diamant. Tu tedy sa stane diamant súčasťou tela a to neodde-liteľnou, aspoň nakoľko sa prirodzeným spôsobom neoddelí. Prestane k nemu každé vecné právo. Nik nie je jeho vlastníkom, nik nie je jeho držiteľom. Vlastník diamantu nebude mať ani proti dolözne jednajúcemu žiadneho vecného nároku.

Ad 2. Tento prípad je jednoduchý. Penevác vec možno od-deliť, ostáva vo vlastníctve prvého vlastníka, ovšem môže prísť do držby danej osoby. Vlastník má vecnu žalobu na vydanie tejto veci, lebo ona vec neprestala byť objektom práv. Držiteľ môže byť odsúdený na vydanie onej veci, ale obťiažnejšia je

už exekúcia. Či možno viesť exekúciu na falošny chrup, keď je v ústach, na falošné vlasy, oko, protézu, náušnice atď? Odpoveď na tieto otázky zapadá do exekučného práva. A keď i dľa daného práva je tu odpoveď poväčšmi negatívna, nenaruša sa tým stav dľa občianskeho práva. Právo platné a vymáhateľné sa tu nekryje. Lebo ono vlastníctvo má ten význam, že akonáhle sa sporná vec od tela oddelí, môže sa bez ďalšieho exekvovať. Je tu len ústupok súkromného práva vóci verejnému právu, zapríčinený snad až prehnaným prízvukovaním t. zv. prirodzených práv, medzi ktoré sa počíta i telesná nedotknuteľnosť pri výkonu štátnej donucovacej moci pri občanskoprávnej exekúcii.

Kombinujme teraz oba prípady, čo sa stane, keď sa vec s telom raz spojená, zase od tela oddelí? — V prípade dočasného spojenia nič sa nezmeni až na to, že exekvovateľnosť bude teraz už nesporná. Avšak v prípade trvalého spojenia uplatní sa zase spomenutá už zásada: telo ľudské len preto a len natoľko nie je objektom, lebo a nakoľko mu túto vlastnosť právo odopiera, resp. neprisudzuje. Vlastne keď sa vec s telom trvale spojená od tela predsa oddelí, nemožno hovoriť o vlastnom trvalom spojení. (Násilné oddelenie, s porušením onej veci alebo tela, sem nezapadá, lebo sa posudzuje, ako oddelenie prirodzenej časti tela.) Všeobecne tu môžeme hovoriť o akomsi oživnutí vlastníctva pred právnym zánikom veci. Lebo pri spojení veci s telom postavili sme iba praesumpciu facti, že vec sa neoddelí, ktorá praesumpcia bola však skutočným oddelením vyvrátená. Musíme tedy posudzovať túto vec ako prechodne spojenú. Treba si tu uvedomiť: objektivita veci v tele ľudskom nezaniká skutočne, ale iba právnicky a len preto, lebo sa nesrovnáva s monobjektivitou samého tela. Preto len v tom prípade smieme hľadať na takúto vec ako na nález, keď sa podmienky nálezu už pred spojením veci s telom uskutočnili, čo sa môže stať ľahko na pr. pri shľnutí diamantu. — Pri oddelení veci, ktorá bola pred spojením odcudzená danou osobou alebo i osobou trefou, stane sa zase vlastníkom bezprostredne posledný vlastník, tedy poškodený, lebo daná osoba nemôhla nabyť vlastníctva z činu trestného. (Ovšem výnimku tvoria prípady, kedy dľa občianskeho práva možno nadobunúť vlastníctva i od nevlastníka.)

Keď je vec s telom trvale spojená od tohoto sa oddelí nejakou nehodou, ktorá zapríčiní smrť danej osoby (na pr. pri nešťastí oddelia sa zlaté zuby, cenná proteza atď.), má sa vec posudzovať tak, akoby bola najprv nastala ona udalosť a potom smrť. Bude to praesumpcio iuris ac de iure, odvod bude neprípustný. (Táto praesumptia sa ovšem nevzťahuje na oddelenie vecí od mrtvoly.)

Čo sa týka držby, platí zásadne a bez výnimky, že nie je v držbe čo je s telom trvale spojené, lebo chybá tu pojmový požiadavok držby: možnosť výkonu práva.

Pri spojení a oddelení vecí natoľko zanikajú alebo sa obnovia ostatné vecné práva, nakoľko zaniká alebo sa obnovuje právo vlastníka.

II. Telo ľudské a obligačné práva.

Ponevác telo ľudské nemôže byť objektom práv, nemôže byť objektom platnej obligácie. Všetky smluvy, ktorých objektom je samé ľudské telo, sú nonkontrakty. Zato sa však môže vyskytovať telo v smluve nie ako priame plnenie, ale ako vedľajší objekt, ktorého nejaká príslušnosť, výhoda alebo vlastnosť je objektom smluvy. Tu tedy telo nie je in contractu, ale snáď jeho príslušnosť alebo iná prirodzená výhoda.

Právnicky ti tieto prípady vysvetlíme ako smluvy nedokonalé, akýsi typ smlúv kulhavých, lebo osoba sľubujúca plniť niečo, čo je v súvisi s jej telom, nemôže byť k tomu prinútená, ba nie je ani po právu povinná plniť. Keď však plní, má nárok na protiplnenie. Slúži jej v najširšom prípade *condictio sine causa*, ponevác nemožno žalovať z neplatnej smlúvy. Predsa však má onen kontrakt význam, lebo druhá strana nemôže od neho odstúpiť a keď prvá plnila, musí plniť tiež, keď i k vymáhaniu tohoto nároku slúži všeobecná žaloba z bezdôvodného obohatenia. Keby tu nebola tejto úmluvy, ktorú nemožno nazývať smluvou, alebo keby sme jej odopreli úplne právnu relevantnosť, neprináležal by strane, plnivšej niečo súvislého s telom, nárok *ex conditione sine causa* v širšom smysle. Čo však, keď najprv plní ten, na ktorého strane nie je smluva nedokonalá? Tu on nemôže žiadať vzájomné plnenie, ale iba vrátenie plnenia *ex conditione sine causa*. Ako vidíme, neguje sa tu skutkový život právnym rádom a znemožňuje sa právne istý obchod takými objektami, plnenie ktorých nie je ani *contra bonos moros* ani neprirodzené, ba naopak často veľmi prospešné. Na pr. predaj krve pre nemocného nie je možno *de lege lata* nazvať smluvou, lebo predmetom plnenia je časť tela, ktorá nemôže byť predmetom právneho obchodu.

Pre lepší prehľad rozdelíme si smluvy, týkajúce sa živého ľudského tela, na smluvy I. týkajúce sa tela ako celku, II. týkajúce sa častí tela a to zase a) častí už oddelených, b) ešte neoddelených.

Ad I. Smlúvy týkajúce sa tela ako celku. Sem patrí: Smluva o podvolení sa vedeckým pokusom. (Nepatria sem prípady obyčajného nakladania s telom.) Na pr. niekto svoluje za úplatu k tomu, aby bol do neho zaočkovaný určitý jed, aby boly na ňom vyzkúšané účinky elektrického prúdu, aby bola časť jeho tela odstranená za účelom homo-transplantácie atď. Všetky tieto prípady sú veľmi praktické. Zásadne tu *de lege lata* nemožno hovoriť o platných smluvách. Pomôcka *locationis conductionis operis* nevyhovuje, lebo tu neide o dielo, ale o úplatné privolenie k poruche určitých statkov právnym rádom chránených, ako je život, telesná integrita atď.

Formulácia služobnej smluvy padá, keď si uvedomíme, že platná služobná smluva je obmedzená rámcom noviem kogentného rázu, ktoré práve rôzne obmedzenia telesnej bezpečnosti vylučujú z obsahu služobnej smluvy. Konečne by tu v prípade vynúteného ba i len prijatého protiplnenia bolo možné hovoriť o trestne-právnych sankciách, a podmienkou trestnej repressie je protiprávnosť; kde však je protiprávnosť, nie je možná zároveň právne platná smluva. Nenie možné na pr. predať svoj život alebo telo ani k vedeckým účelom. Všeobecne pri posudzovaní týchto smluv nám pomôže merítko »boni mores«. Nakoľko sa obsah týchto zásadne neplatných smluv neprieči dobrým mravom, pripúšťa sa condicio sine causa dľa načrtnutých pravidiel. Keby však i vzájomné plnenie bolo proti dobrým mravom, nepripúšťa sa ani táto žaloba.

Smluva uzavretá s prostitútkou. Niektorí slúbi inému za vykonanie telesnej sľúže určité plnenie. Tu musíme rozoznávať tri prípady: 1. buď uznáva zákon prostitúciu za živnosť zákonom pripustenú, (ovšem pri zachovaní určitých predpisov administratívneho rázu), 2. buď zákon neuznáva prostitúciu za živnosť, ale ju nezakazuje, 3. konečne zákon prostitúciu zakazuje.

Ad 1. Tu nemožno hovoriť o kontrakte contra bonos mores, aspoň nie vtedy, keď ide o osobu, ktorá je živnostensky oprávnená k prostitúcii. Cítíme však, že tu nevystačíme onými kondíciami sine causa, lebo nie je možné si predstaviť zákonom pripustenú živnosť, ktorá by nemôhla byť právne prevádzaná. Avšak dľa daného práva nie je tu pozitívneho predpisu a tak de lege lata ostáva otázka spornou. — U nás však platí teraz prípad druhý.

Ad 2. Tu bude treba pokladať túto úmluvu za priečiacu sa dobrým mravom. (Pojem tento je však labilný a mení sa dobou.) Z toho plynie, že keď bolo peňažne plnené bez vzájomného plnenia, nemožno žalovať ani conditione sine causa a keď bolo plnené telesne, nemožno žiadať protiplnenie.

Ad 3. Kde sa prostitúcia zakazuje a sice normou perfektnou, bude táto úmluva neplatná už zo zákona. Uplatnia sa zásady pod 2. uvedené.

Ad IIa. Smlúvy týkajúce sa už oddelených častí tela. Ponevác tieto časti sú už samostatnými vecmi v právnickom smysle a tedy môžu byť i objektami, možno ohľadne nich platne uzavrieť smluvu.

Ad IIb. Smlúvy uzavreté o ešte neoddelených častiach tela, ktoré majú byť teprv oddelené. Patrí sem predaj krve, potom predaj údu (na pr. jedného ucha), predaj častí svalstva k homotransplantácii, predaj zubu, vlasu atď. Tu zásadne nemôže vzniknúť platná smluva, ale iba taká, ktorú sme už predtým nazvali nedokonalou a či kulhavou. Osoba časť svojho tela po právu plniť nie je povinná a neručí ani za škodu ex non adimpleti contractu. Druhý kontrahent však musí

plniť, akonáhle prvý plnil. Keby plnil skoršie, patrí mu žaloba pre bezdôvodné obohatenie. Keby neplnil, je proti nemu — ovšem až po vzájomnom plnení — tá istá žaloba. Obohatenie však pre nedostatok oceňovacích pomôcok — nebude možno vo väčšine prípadov z iného ustáliť, než z onoho neplatného kontraktu, v ktorom sa protistrana priznala, akú cenu má pre ňu protiplnenie. (Ovšem uplatní sa zásada voľného posudzovania dôkazov dľa § 270 a 271 o. s. p. slov.) — Zase tu vidíme prípad vzatý zo skutočného života (na pr. predaj jedného ucha), ktorý nie je contra bonos mores a predsa nielen že nie je právom upravený, ale je priam znemožňovaný. Prípad predaju krve a vlasov je ešte zrejmejší.

Patri sem tiež smluva uzavretá s kojnou, ačkoľvek tato jak v praxi tak i dľa teorie odpovedá pojmu locatio conductio operarum a uzaviera sa v živote skutočne vo forme smluvy služobnej.

Prípady, ktoré zapadajú ešte do otázky smlúv, ktorých predmetom je telo ľudské alebo jeho časť, sú početné. Na pr. niekto si dá za úplatu prepychať fakirom telo, dá sa pri predstavení za úplatu hypnotizovať nie však, keď sa niekto dá po provaze niesť (ponevác tento prípad možno ešte zaradiť do pojmu služobných smlúv, zviazaný totiž koná atrakcie a tieto sú predmetom smluvy). Smluva, ktorú uzavrie niekto s dráhou alebo s iným dopravným podnikom, sem nepatrí, lebo neide tu o dopravu tela, ale o locatio conductio operis. Objektom smluvy tu nie je telo, ale ona doprava.

Na koniec ešte len uvediem požiadavky, ktoré sa nám ukazujú de lege ferenda. Je treba, aby bola striktná zásada nonobjektivity tela a jeho neoddelených súčastí prelomená a pripustené určité, sice presne upravené smluvy o tele alebo jeho súčastiach, práve tak, ako bolo treba prelomiť ešte striktnejšiu zásadu rímskeho práva, ktoré neuznávalo ani oddelenú časť ľudského tela za vec vo smysle právnikom a tedy za objekt práv. Zásada ústavne zaistenej nedotknuteľnosti tela by sa môhla zachovať pripustením aspoň n á h r a d y š k o d y za neplnenie.

Občanskoprávne pomery a vzťahy, týkajúce sa mŕtvoly, neboly vzaté do úvahy.

ZPRÁVY.

»Právnická fakulta ve vyrovnání?« *Zdá se, že Osud není přízniv stavbě právnické fakulty Masarykovy university. Jsou ještě v živé paměti obtíže, které se kladly v cestu započetí stavebních prací. Teprve v jubilejním roce republiky jsme se dočkali položení základního kamene. Ani tehdy se však nezapočalo ihned se stavbou, nýbrž až loňského roku, ačkoliv konečné umístění a výprava Masarykovy university ve vhodných budovách k účelu tomu vybudovaných se má státi nejdéle do roku 1930 (§ 3 zákona z 28. ledna 1919 č. 50 Sb. z. a n.). Tento*